

Bijlage: Aanpak aanscherping Meldcode

1. Inleiding

Op 1 juli 2013 is de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling in werking getreden. Deze wet verplicht professionals in de sectoren maatschappelijke ondersteuning, (jeugd)gezondheidszorg, jeugdzorg, onderwijs, kinderopvang en justitie over een meldcode te beschikken, die professionals houvast biedt hoe te handelen bij signalen van huiselijk geweld en/of kindermishandeling. Andere sectoren zijn niet verplicht over een meldcode te beschikken, maar kunnen hier vrijwillig toe over gaan.

De precieze uitwerking van de meldcode is niet voorgeschreven. Dit biedt sectoren en organisaties de ruimte de meldcode zodanig in te richten dat deze optimaal aansluit bij hun context en reeds bestaande professionele kaders. Iedere meldcode dient echter wel gebaseerd te zijn op de volgende vijf stappen:

- Stap 1: Het in kaart brengen van signalen van kindermishandeling en huiselijk geweld
- Stap 2: Collegiale consultatie en indien nodig het raadplegen van Veilig Thuis of een deskundige op het terrein van letselduiding
- Stap 3: Een gesprek met de (ouders van de) cliënt op wie de melding betrekking heeft
- Stap 4: Het wegen van aard en ernst van de situatie en de risico's van het geweld
- Stap 5: Beslissen: hulp organiseren of melden bij een Veilig Thuis-organisatie.

Ondanks het feit dat veel organisaties (ook voorafgaand aan de wettelijke verplichting) met de meldcode werken en dat de meldcode ondersteuning en houvast biedt aan het handelen van professionals, blijkt bij de toepassing van de meldcode in de praktijk nog volop verbetering mogelijk te zijn. Scherper gesteld: in de huidige situatie werkt het instrument nog onvoldoende.¹ Zo beschikken nog niet alle organisaties over een meldcode, ook in de sectoren waar de wettelijke verplichting geldt. Bij organisaties die wel over een meldcode beschikken, blijkt bij toepassing van stap 2 en stap 5 verbetering mogelijk. Professionals ervaren nog regelmatig drempels om signalen van kindermishandeling of huiselijk geweld bespreekbaar te maken en om contact op te nemen met Veilig Thuis voor advies of om melding te maken.

¹ Zie onder meer de onderzoeken 'Meldcode voor huiselijk geweld en kindermishandeling' (Inspectie Veiligheid en Justitie, oktober 2015) en 'Rapportage quick scan meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling' (BMC, november 2015).

In de afgelopen periode zijn er verschillende adviezen en voorstellen gedaan om de werking van de meldcode te verbeteren. Het gaat onder meer om de volgende voorstellen en adviezen:

- Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik: advies ‘We missen kinderen’, 22 september 2015
- Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen: ‘Verbetering registratie en beleidsinformatie Veilig Thuis en jeugd’, 22 september 2015
- De Kinderombudsman en Augeo Foundation: ‘Reactie op het advies ‘We missen kinderen’, 13 november 2015
- Kamerlid Van der Burg (VVD): ‘Actieplan aanpak kindermishandeling,’ 16 november 2015
- Defence for Children: ‘Werkwijze Veilig Thuis: een quick scan’, december 2015.

In de zevende voortgangsrapportage Geweld in afhankelijkheidsrelaties onderkent de staatssecretaris van VWS, mede op basis van genoemde adviezen en voorstellen, de noodzaak te komen tot een aanscherping van de meldcode. De beoogde aanscherping moet ertoe leiden dat het gebruik van de meldcode minder vrijblijvend is. In de voortgangsrapportage Geweld in afhankelijkheidsrelaties kondigt de staatssecretaris aan maatregelen te nemen gericht op:

1. het intensiveren van het gebruik van de meldcode en de kindcheck en het bevorderen van betere informatie-uitwisseling
2. stap 5 van de meldcode minder vrijblijvend maken door deze aan te vullen met een registratievereiste en aanscherping van de werkwijze Veilig Thuis
3. verbetering en doorontwikkeling van de werkwijze Veilig Thuis.

De beoogde aanscherping ten aanzien van het tweede beleidsdoel heeft geleid tot verschillende reacties van veldpartijen. De Taskforce Kindermishandeling en seksueel misbruik is tevreden met het voornemen van de staatssecretaris van VWS om de meldcode minder vrijblijvend te maken. Augeo en diverse beroepsorganisaties merken op dat een dergelijke aanscherping in de praktijk tot ongewenste uitkomsten kan leiden, zoals zorgmijding, overbelasting van Veilig Thuis-organisaties en weerstand bij professionals. Daartegenover staat dat zij de richting van de staatssecretaris om verbeteringen te realiseren in het signaleren en melden van kindermishandeling waarderen. De veldpartijen geven een aantal adviezen hoe de beoogde verbetering te realiseren. Ook de gemeenten en de Veilig Thuis-organisaties hebben hun vragen over de voorgestelde aanscherping en hoe dit kan leiden tot de gewenste uitkomsten. Zij zien tevens mogelijkheden tot verbetering.

Alle betrokken partners zijn het over een ding in elk geval eens. De aanscherping is geen doel op zich, maar moet bijdragen aan het realiseren van het uiteindelijke doel: alle vormen van geweld in huiselijke kring (waaronder kindermishandeling, partnergeweld en ouderenmishandeling) voorkomen, het zo vroeg mogelijk signaleren en het zo snel mogelijk beëindigen ervan.

2. Verbetertraject

Over deze thematiek is nader gesproken in het Algemeen Overleg (AO) met de vaste Kamercommissie van 9 februari, waarin ook de 7^e voortgangsrapportage Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) is geagendeerd. Tijdens het AO is geconstateerd dat het belang van een aanscherping van de huidige meldcode wordt onderkend en dat de invulling van

deze aanscherping nadere uitwerking behoeft. Om te komen tot een gedragen, herkenbare en werkbare uitwerking is het van belang de perspectieven en kennis van de belangrijkste stakeholders te betrekken in een gezamenlijk traject. De staatssecretaris van VWS heeft in dit verband een verbetertraject aangekondigd dat onder mijn leiding zal worden uitgevoerd. De staatssecretaris heeft toegezegd de Tweede Kamer nader te informeren over de opzet van dit verbetertraject. Deze notitie biedt deze nadere uitwerking en geeft inzicht in de wijze waarop het gezamenlijke traject met stakeholders invulling krijgt, teneinde te komen tot voorstellen voor een breed gedragen, zorgvuldige en werkbare aanscherping van de meldcode.²

Doelstelling en scope traject ‘aanscherping meldcode’

Het verbetertraject ziet op de aanscherping van de meldcode én op aanpassing van de werkwijze van de Veilig Thuis-organisaties. Het traject heeft nadrukkelijk aandacht voor de samenhang tussen beide aspecten. Aanscherping van de meldcode heeft immers gevolgen voor de Veilig Thuis-organisaties, die de meldingen ontvangen. Van de Veilig Thuis-organisaties wordt verwacht dat zij toezien op de follow-up van meldingen. Het verbetertraject heeft aandacht voor de wijze waarop we een goede verbinding kunnen maken tussen de resultaten van de meldcode en de verwerking daarvan door de Veilig Thuis-organisaties. Dit betekent dat het traject zowel het perspectief van professionals uit (jeugd)zorg, onderwijs, justitie, kinderopvang en maatschappelijk ondersteuning betreft, als dat van de professionals van de VT-organisaties en de gemeenten als opdrachtgevers voor de VT-organisaties.

Opgemerkt wordt dat de scope van het traject ‘aanscherping meldcode’ zich richt op de werking van de meldcode in de volle breedte, dus op alle vormen van geweld in huiselijke kring..

Ik constateer over de huidige situatie dat breed onderkend wordt dat er onvoldoende garanties zijn dat er melding wordt gemaakt van ernstige signalen en vermoedens van kindermishandeling en/of huiselijk geweld. Tegelijkertijd constateer ik dat een generieke registratieplicht door veldpartijen als een te grofmazige oplossing wordt beschouwd. De opgave voor het verbetertraject is tot een zorgvuldige invulling te komen van het registratievereiste en dit zodanig in te vullen, dat dit voor stakeholders leidt tot een werkwijze die enerzijds niet vrijblijvend en anderzijds goed werkbaar is. Een werkwijze waarbij bovendien helder onderscheid wordt gemaakt tussen adviesvragen en meldingen aan VT-organisaties.

De doelstelling van het verbetertraject ‘aanscherping meldcode’ luidt samengevat:

te komen tot een inhoudelijke aanscherping van de meldcode waar in ieder geval een registratievereiste een middel is, op zodanige wijze dat dit:

- bijdraagt aan de beoogde werking om huiselijk geweld en kindermishandeling te voorkomen, vroegtijdig te signaleren en zo snel mogelijk te stoppen
- herkenbaar en werkbaar is voor stakeholders en veldpartijen en door hen gedragen wordt.

² Daarnaast zal onder mijn leiding ook ingezet worden op het versterken van de basis van de VT-organisaties. Dat betekent dat in elke regio al die acties in gang worden gezet om tot een goed functionerende VT-organisatie te komen. Hierbij worden de door de inspectie gesignaleerde opgaven en knelpunten betrokken.

Bij de uitvoering van het verbetertraject zal ik ook rekening houden met aandachtspunten van de Tweede Kamer zoals deze in het Algemeen Overleg naar voren zijn gebracht ten aanzien van het versterken van stap 2 van de Meldcode, de rol van de aandachtsfunctionaris, de toepassing van de kindcheck en versterking van kwaliteit en monitoring.

3. Aanpak en tijdspad

Bij de uitvoering van het traject kunnen enkele fasen worden onderscheiden. Onderstaand volgt een beschrijving van deze fasering en de activiteiten per fase. Uitvoering van de fasen 1 tot en met 3 is voorzien voor de periode tot en met juli 2016. De uitvoering van fase 4 is voorzien voor de periode vanaf juli 2016.

Fase 1: Inventarisatie

Het traject 'aanscherping meldcode' start met een korte rondgang langs de meest betrokken stakeholders én met het bundelen van onderliggende documentatie m.b.t. de aanscherping van de meldcode. Hierbij wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van reeds bestaande documentatie en reeds lopende trajecten, waaronder de VIR. De betrokken partijen hebben een centrale plaats in dit traject.

Te behalen resultaten zijn:

- Commitment van de meest betrokken partijen en stakeholders op het minder vrijblijvend maken van de meldcode en de aanpassing van de werkwijze van Veilig Thuis.
- Een overzicht van de belangrijkste aandachtspunten en randvoorwaarden die het werken met de meldcode in de praktijk met zich meebrengt, die inzicht geven in welke maatregelen effectief zijn om tot aangescherpte toepassing te komen van de meldcode.
- Inzicht in de verschillende zienswijzen en beschikbare adviezen van de betrokken partners.

Fase 2: Uitvoeringsopties

De tweede fase is gericht op het, in nauwe interactie met betrokken partijen, formuleren van een beperkt aantal (indicatief: 3 à 4) opties voor de wijze waarop de beoogde aanscherping van de meldcode invulling kan krijgen. Hiertoe vinden enkele werkconferenties plaats. Betrokken partijen nemen deel aan de werkconferenties en zullen ook bij de voorbereiding worden betrokken. Beoogd resultaat is een beperkt aantal uitvoeringsopties, waarbij voor- en nadelen helder inzichtelijk worden gemaakt. Inhoudelijke toetspunten zijn onder meer de bijdrage aan het minder vrijblijvend maken van de meldcode, de werkbaarheid voor professionals in verschillende betrokken sectoren, het vergroten van het overzicht van de VT-organisaties ('meer kinderen op de radar'), het versterken van de werkwijze van VT-organisaties gericht op ondersteuning en advisering van professionals. Het is de bedoeling dat ook de randvoorwaarden bij elke optie op hoofdlijnen in beeld worden gebracht ('wat vergt het om de optie werkend te maken').

Te behalen resultaten zijn:

- Een (beperkt) aantal uitvoeringsopties die uitwerking geven aan de ambitie om de meldcode minder vrijblijvend te maken en welke aanpassingen van de werkwijze van Veilig Thuis hiervoor nodig is.
- Inzicht in de behoefte aan en vorm voor deskundigheidsbevordering en scholing ten aanzien van de wijzigingen.

Fase 3: Besluitvorming

Op basis van de inzichten en resultaten uit de tweede fase kan een afgewogen besluitvorming

plaatsvinden over een zorgvuldig implementatie- en verbeterprogramma voor de wijze waarop de aanscherping van de meldcode middels een vorm van registratievereiste invulling kan krijgen.

Fase 4: Uitvoering verbeterprogramma

Aandachtspunten hierbij zijn enerzijds de introductie in het veld, ondersteund met informatievoorziening en scholing en deskundigheidsbevordering en anderzijds de aansluiting op cq. aanpassing van de werkwijze van de Veilig Thuis-organisaties.

Omdat de implementatie van de aanscherping in de praktijk een andere manier van werken van alle betrokken professionals vergt, wordt een implementatie/verbeterprogramma voorzien voor de periode vanaf de zomer van 2016. Deze aandachtspunten worden in werkgroepen/werksessies met stakeholders nader uitgewerkt.

Uitvoering en betrokken partijen

In opdracht van VWS en VenJ geef ik, vanuit een onafhankelijke positie, invulling en leiding aan de uitvoering van het traject 'aanscherping meldcode'. Hierbij zal ik de VNG/gemeenten, Veilig Thuis, alsmede beroepsorganisaties, Augeo, de Taskforce Kindermishandeling en seksueel misbruik, de PO Raad en andere relevante organisaties betrekken. Ook zal voorzien worden in de betrokkenheid van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel en seksueel geweld bij kinderen, de Kinderombudsman, de Jongerentaskforce kindermishandeling en Stichting Zijweg.

Jan-Dirk Sprokkereef

maart 2016